

Rapport

Uppföljning av Göteborgs stads Friluftsprogram 2018-2025

2022-12-19

Innehåll

1	Bakgrund.....	3
1.1	Göteborgs stads Friluftsprogram 2018-2022.....	3
1.2	Uppföljning av programmet.....	3
2	Syfte.....	4
3	Friluftslivets utveckling 2018- 2022	4
3.1	Besökarstudier.....	4
3.2	Erfarenheter av friluftslivets utveckling och framtida utvecklingsscenarier	5
3.2.1	Erfarenheter i Göteborg och närområden	5
3.2.2	Utveckling av friluftslivet – scenarier och hot	6
4	Uppföljning och fortsatt arbete.....	7
4.1	Säkerställande av större naturområden och bostadsnära park- och naturområden	8
4.2	Säkerställande av gröna kilar och blågröna stråk och utveckling av kopplingarna mellan dem.	9
4.3	Förbättrat underhåll och drift av friluftsanläggningar	9
4.4	Nyanläggning för att till exempel kanalisera utövare av olika aktiviteter samt möta nya krav och behov	9
4.5	Genomföra åtgärder enligt riktlinjen för tillgänglighet i parker- och naturområden – utveckling av entréer är ett fokusområde	10
4.6	Utveckling av kommunala badplatser	10
4.7	Hållbart friluftsliv: påverkan på miljö och natur, klimatanpassningar, hållbart resande	11
4.8	Kunskapshöjning och information	11
4.9	Ökad kunskap om besökare och aktiviteter	12
4.10	Inspiration och vägledning för att nå både gamla och nya målgrupper	13
4.11	Involvera civilsamhället i högre grad: ökat stöd till friluftsföreningar, former för volontärskap.....	14
5	Sammanfattning och slutsatser.....	15
6	Bilagor	16
7	Källor i urval.....	16

1 Bakgrund

1.1 Göteborgs stads Friluftsprogram 2018-2022

Göteborgs stads Friluftsprogram antogs av kommunfullmäktige år 2018. Friluftsprogrammet tar avstamp i de tio nationella målen för friluftsliv och beskriver hur dessa ska nås i Göteborgs stad. Målet för friluftsprogrammet är : *Göteborg ska vara en stad med ett levande och varierat friluftsliv.* Friluftsprogrammet skall också bidra till ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv.

För att uppnå målen innehåller friluftsprogrammet sex strategier;

1. **Prioritera** aktiviteter som många enkelt kan ta del av, tillsammans med aktiviteter med riktat jämlikhetsfokus, för att nå så många som möjligt. Prioritera aktiviteter som sker på naturens villkor och som är lätta att samordna.
2. **Säkerställa** tillgången till både större naturområden, liksom mindre platser för det nära och vardagliga friluftslivet i stadsplaneringen. Tillgång till större naturområden och platser är förutsättningen för att kunna utöva friluftsliv.
3. **Utveckla** upplevelsekaraktärer och tillgängligheten i naturområden och parker för att skapa ett varierat utbud som lockar till utevistelse.
4. **Vårda** naturen både för användbarhet och biologisk mångfald, så att variationsrika och attraktiva områden skapas.
5. **Informera** om Göteborgs Stads områden och anläggningar för friluftsliv. Informera om allemansrätten för att säkerställa att friluftslivet sker på naturens villkor.
6. **Involvera** föreningsliv och ta tillvara på personligt engagemang, som bidrar till att skapa intresse för friluftsliv hos fler göteborgare och besökare.

1.2 Uppföljning av programmet

Park- och naturnämnden är ansvarig för att uppföljning skall ske utifrån strategierna och kommande handlingsplaner.

Uppföljning skall ske två gånger under perioden år 2018-2025.

Fritidsvaneundersökningar och medborgarenkäter är exempel på metoder för uppföljning, med även andra sätt kan komma i fråga.

Uppföljningen har gjorts med hjälp av olika underlag: En nationell enkätundersökning över svenskarnas friluftsliv genomfördes år 2018, Länsstyrelsens regionala handlingsplan för friluftslivet – Västra Götaland 2021-2026, forskningsstudier, styrdokument i staden, park-och naturförvaltningens synpunktshantering samt insamling av uppgifter från tjänstepersoner i staden, föreningar och andra aktörer.

2 Syfte

Syftet med rapporten är att översiktligt redogöra för utvecklingen av friluftslivet generellt i landet och specifikt i Göteborg från 2018 tills idag samt att på en mer detaljerad nivå redovisa urval av åtgärder som gjorts i Göteborg kopplat till de sex strategierna under samma tid. Rapporten redovisar även utvecklingsområden att fokusera på under fortsatt programtid.

3 Friluftslivets utveckling 2018- 2022

3.1 Besökarstudier

En nationell enkätundersökning över svenskarnas friluftsliv genomfördes år 2018. Resultaten visar att i stort sett alla svenskar ägnar sig åt friluftsliv i någon form; fler kvinnor är oftare ute än män liksom fler svenskar som vuxit upp i Europa (inklusive Sverige) jämfört med de som själva eller vars föräldrar vuxit upp utanför Europa. Personer med funktionsnedsättningar är mer sällan ute än som inte har någon funktionsnedsättning. Fler uppger sig var ute i naturen på helger än på vardagar.

- De vanligaste friluftaktiviteterna är inom det enkla friluftslivet som promenader, vistelser ute i skog och mark, utomhusbad, trädgårdsarbete och cykling.
- Drygt hälften av alla svenskar tycker att de inte kan utöva någon eller några friluftaktiviteter i önskad omfattning. Upplevd brist på tid är den vanligaste orsaken.
- Fler kvinnor än män känner sig otrygga, saknar kunskap, transportmöjligheter samt tillgång till lämpliga platser för att kunna utöva friluftsliv i önskad omfattning.
- Personer som själva har växt upp utanför Europa eller vars föräldrar har växt upp utanför Europa upplever generellt sett fler hinder för utövande av friluftslivsaktiviteter än personer som växt upp i Europa. Det gäller särskilt avsaknad av utrustning, att det är för kostsamt samt att det inte finns tillgång till lämpliga platser eller någon att utöva aktiviteten med.
- Det mesta friluftslivet utövas i bebyggda områden, i skogar, på sjöar, vattendrag och i parker.
- Närmare 60 procent av alla svenskar upplever någon grad av nedskräpning vid vistelser i naturen, och ungefär 50 procent upplever buller.
- Boende i större städer är mer osäkra gällande vad de får lov att göra utifrån allemansrätten jämfört med de på landsbygden. Etnisk bakgrund (dvs. om man själv eller har föräldrar som växt upp i respektive utanför Europa) visar stora skillnader i kunskap om allemansrätten.

Sedan friluftsprogrammet antogs våren 2018 och den stora undersökningen av svenskarnas friluftsliv 2018 genomfördes har en pandemi och dess påföljande restriktioner och effekter påverkat friluftslivets utveckling på sätt som inte kunnat förutses till sin omfattning. Under denna tid startade även det stora nationella forskningsprogrammet Mistra Sports & Outdoors – för ett hållbart idrotts- och friluftsliv. Behovet av att följa upp påverkan på friluftslivet kopplat till pandemin medförde att forskningsstudier av pandemins påverkan på friluftslivet kunde genomföras. En regional studie i Västra Götaland gjordes under sommar-höst 2020.

De viktigaste slutsatserna var att:

- Naturen i närområdet fick en viktigare roll då många valde att gå, springa eller cykla till naturen.
- En högre koncentration av besökare i populära naturområden, flera av regionens vandringsleder används mycket.
- Nästan hälften svarar att de vistades oftare i natur än tidigare. Många svarade att de skulle fortsätta med sina nya friluftslivsvanor efter pandemin. Aktivt friluftsliv och vistelse i natur blev en livsstil för fler som inte vistats i natur så mycket tidigare.
- Friluftsliv i kombination med motion var viktigt – promenader, vandring, löpning och cykling var särskilt populära.
- Naturen fick en viktigare funktion som ”socialt rum” när man inte kunde träffas inomhus som tidigare.
- Största problemen som besökare angett kopplade till pandemin var ökad trängsel på stigar, spår och leder samt parkeringsplatser. Ökad nedskräpning, stora folksamlingar på samma plats och för lite hänsyn till andra påpekades också.

3.2 Erfarenheter av friluftslivets utveckling och framtida utvecklingsscenarier

3.2.1 Erfarenheter i Göteborg och närområden

Flera av de resultat som undersökningar som redovisats ovan har även park- och naturförvaltningen, Västkoststiftelsen med flera kunnat notera och fått förhålla sig till under pandemin. Ett ökat besöksantal framförallt i kända och populära områden med mer trängsel, ökad nedskräpning och slitage på anläggningar och natur har varit en följd.

Parallellt har en ökning av vissa aktiviteter som mountainbikecykling i terräng och på vägar i naturområden skett under senare år – även innan pandemin. Det har inneburit fler konflikter mellan olika utövare av friluftsliv och i viss mån ökat slitage på natur och anläggningar.

En genomgång av 2622 ärenden som berör friluftsliv i naturområden som registrerats genom park- och naturförvaltningens synpunktshanteringssystem under perioden september 2020 till mitten av oktober 2022, visar att flest synpunkter kopplat till naturområden handlar om träd – ofta riskträd eller

befarade riskträd i anslutningar till vägar i naturområden. Därefter är klagomål på gångvägars skick samt nedskräpning vanligast. Men även synpunkter på och önskemål om belysning skyltning, utegym, bänkar och annan utrustning. Klagomål på andra besökares beteende i naturområden förekommer också. Det kommer också många frågor om regler vad man får lov att göra eller inte får göra i naturområden, varför vi gör olika skötselåtgärder med mera. Det senare stärker bilden av att behovet av information om allemansrätt, lagar och regler som gäller natur, friluftsliv, trafik mm samt naturvård och kunskap om natur är stort.

Med det ökade besöksstrycket i parker, naturområden och badplatser under pandemin som bakgrund gjordes flera åtgärder under 2020 och 2021 för att möjliggöra för ännu fler att vistas ute under mer ”smittsäkra” förhållanden, locka fler att upptäcka nya naturområden att besöka och att öka kunskapen och informera om hur man som besökare kan visa hänsyn både till varandra och naturen. Allemansrätten även med dess skyldigheter har varit mycket i fokus i landet under pandemin. Många åtgärder kunde göras genom det politiska uppdraget att genomföra trängselförebyggande åtgärder i parker, naturområden och badplatser under sommaren 2021 med en budget på 15 miljoner kronor. Mycket av det som gjordes under pandemin finns kvar i naturområdena även nu; fler sittplatser, grillplatser, soptunnor, skyltning, digitala tipspromenader för att nämna några.

3.2.2 Utveckling av friluftslivet – scenarier och hot

Det är för tidigt att säga om trenden med fler som utövar friluftsliv oftare håller i sig över tid nu efter pandemin liksom vilka friluftaktiviteter som kommer att utvecklas mer eller mindre. Även effekter av klimatförändringar med till exempel varmare vintrar som följd ändrar förutsättningarna för en del friluftslivsaktiviteter. Uppföljningar behöver göras av de studier som genomförts. Nya metoder att mäta besöksantal, var, hur och när aktiviteter sker och hur ofta behöver utvecklas.

Pågående forskningsprojekt inom bland annat Mistra Sports & Outdoors kommer att ge ny kunskap. Utveckling av mätmetoder är aktiviteter som bland annat park- och naturförvaltningen deltar i och prövar. När det gäller sport- och friluftslivets påverkan på mark och vatten har man inom Mistraprojektet tagit fram ett utkast till framtidsscenario: ***Mot en hållbar användning av mark och vatten för idrotts- och friluftslivet år 2030. Ett scenarioarbete.***

Här finns tre områden redovisade som man inom projekt ser angeläget att skaffa mer kunskap om:

- Ökad påverkan i vissa områden (tätorts nära, vattennära).
- Diversifiering av aktiviteter (fler utövare, en större diversifiering av aktiviteter, ökad konsumtion av utrustning)
- Kunskaper, attityder och normer (mer kunskap krävs)

Länsstyrelsen i Västra Götaland identifierar följande hot mot friluftslivets utveckling i den regionala handlingsplanen för friluftslivet i Västra Götaland:

- Förtätning av stadskärnor på bekostnad av arealen grönyta
- Fysiska hinder som väg- och trafikleder, viltstängsel
- Privatisering/exploatering av stränder
- Exploatering av naturområden runt stadskärnor
- Ej tillräckligt inkluderande för alla målgrupper

4 Uppföljning och fortsatt arbete

Friluftsprogrammet sträcker sig fram till och med år 2025. Mycket pågående arbete inom ramen för programmet bör fortsätta som tidigare men det finns anledning att fokusera och utveckla mer inom en del områden. Inte minst med bakgrund av det ökade intresset för friluftsliv under pandemin, ett nytt stort forskningsprojekt om hållbar idrott och friluftsliv, i förhållning till nya styrdokument med mera. Med bakgrund av de stora organisationsförändringar som genomförts och skall genomföras från år 2023 finns det ett ökat behov av att hitta former för nätverk eller annan samverkansform för friluftslivsfrågor – det gäller både inom staden och med andra aktörer.

Utvecklingsområden att fokusera på till år 2025 och vidare

- Säkerställande av större naturområden liksom bostadsnära park- och naturområden
- Säkerställande av gröna kilar och blågröna stråk - och utveckling av kopplingarna mellan dem
- Förbättrat underhåll och drift av befintliga friluftsanläggningar
- Nyanläggningar för att till exempel kanalisera utövare av olika aktiviteter, möta nya krav och behov
- Genomföra åtgärder enligt den nya riktlinjen för tillgänglighet i parker- och naturområden – utveckling av entréer är ett fokusområde.
- Utveckling av kommunala badplatser
- Hållbart friluftsliv: påverkan på miljö och natur, klimatanpassningar, hållbart resande
- Kunskapshöjning och information
- Ökad kunskap om besökare och aktiviteter
- Inspiration och vägledning för att nå både gamla och nya målgrupper
- Involvera civilsamhället i högre grad: former för volontärskap, samarbeten, ökat stöd till friluftslivsforeningar

4.1 Säkerställande av större naturområden och bostadsnära park-och naturområden

Göteborgs översiktsplan (ÖP) liksom Göteborgs Grönplan lyfts de större natur- och rekreationsområdenas stora betydelse för friluftsliv. Områdena skall enligt ÖP värnas och finnas inom 1 km från bostaden och vara minst 2 ha stora. Grönplanen använder för begreppen stadspark respektive större natur- och rekreationsområde måtten nåbar inom 30 minuter med kollektivtrafik samt vara tillräckligt stor och attraktiv för att rymma och locka många människor och tåla användning. De skall också ha tydligt särpräglad karaktär och rikt växt- och djurliv.

ÖP har i inriktningen för ”parker, natur och vatten - robust grön infrastruktur” i syfte att stärka den biologiska mångfalden och utveckla ekosystemtjänster bland annat rekommenderat att:

- Värna de gröna kilarna, stora sammanhängande naturområden och parker.
- Förstärk den gröna infrastrukturen i den täta staden, genom att succesivt utveckla ett nätverk av väl sammankopplade parker och naturområden och gröna stråk.
- Utveckla successivt det formella skyddet för natur-och friluftsområden.

Göteborgs stad har under 2021 tagit beslut om det kommunala naturreservatet Stora Amundö och Billdals skärgård som sedan långt tidigare är ett mycket välbesökt friluftsområde. Reservatsbildning i form av kulturresevat för Slottsskogen respektive naturreservat för Lärjeåns dalgång pågår. Båda områdena har stor betydelse för friluftslivet, Slottsskogen är en viktig arena för det urbana friluftslivet. Samråd har genomförts för reservatsbildning av Lärjeåns dalgång och samråd pågår för reservatsbildning av Slottsskogen. Det är av stor betydelse för friluftslivets utveckling i staden att dessa områden skyddas genom reservatsbildning.

Ytterligare naturområden viktiga för friluftslivet är prioriterade för reservatsbildning efter dessa. Det gäller bland annat Härlanda Tjärn/Delsjöområdet – ett av de mest besökta friluftsområdena i Göteborg där endast halva Delsjöområdet idag är skyddat som naturreservat. Detta arbete bör påbörjas inom de närmsta åren då även initiativ bör tas för att länsstyrelsen skall göra en översyn av befintlig skötselplan och föreskrifter i den statligt skyddade delen av området.

Arbetet med att säkra tillgången till bostadsnära parker- och naturområden behöver fortsätta i stadsutvecklingen för att uppnå uppsatta målvärden i ÖP, Grönplan och Göteborgs miljö- och klimatprogram.

4.2 Säkerställande av gröna kilar och blågröna stråk och utveckling av kopplingarna mellan dem.

Översiktsplanen lyfter göteborgsregionens gröna kilars stora betydelse för biologisk mångfald, rekreation och friluftsliv. Den tematiska inriktningen för parker, natur och vatten **God möjlighet till rekreation friluftsliv** rekommenderar en rad åtgärder för att uppnå målet. Det innebär bland annat att förstärka gröna kopplingar mellan och inom respektive grön kil genom vandringsleder eller exempelvis ekodukter eller faunapassager som överbryggat barriärer som trafikleder samt utveckla och förstärka rådande naturkaraktär inom respektive grön kil för ökad biologisk mångfald och stärkt landskapsbild.

De gröna stråken och sambanden i staden behöver förstärkas. Tydliga kopplingar mellan parker, naturområden och gröna stadsrum ökar tillgängligheten och orienterbarheten i staden och fler människor lockas att röra sig utomhus.

Genom aktiv friluftslivsplanering på kommunal och regional nivå kan också längre gröna vandrings- och cykelleder skapas. Fortsatt och utvecklat regionalt samarbete med länsstyrelsen, Göteborgsregionen, grannkommuner och Västkoststiftelsen är angeläget då kilarna och de blågröna stråken berör många parter.

4.3 Förbättrat underhåll och drift av friluftsanläggningar

Skötsel av friluftsanläggningar har främst haft fokus på drift och underhåll av gång-, rid och cykelvägar i naturområden samt badplatser. Det finns ca 35 mil grusade vägar i naturområden som nyttjas i olika grad. Insatserna har prioriterats efter behov kopplat till vägnas skick och risk för skador som kan drabba användare. Kraftiga regn som orsakar stora skador på vägarna har ökat över tid. En mer systematisk planering av upprustning görs för att återställa grusvägar i ett skick som gör att de kan underhållas mer regelbundet. Behoven är dock betydligt större än de tillgängliga resurserna. Det finns också ett stort behov av IT-system för anläggningsdata för friluftsanläggningar och övriga anläggningar i parker och naturområden för att kunna systematisera och optimera drift och underhåll

4.4 Nyanläggning för att till exempel kanalisera utövare av olika aktiviteter samt möta nya krav och behov

Park- och naturförvaltningen fick i uppdrag att se över möjligheterna att i samverkan stärka befintliga och skapa nya stråk och attraktiva naturentréer i stadens särskilt utsatta områden. Uppdraget innefattar både att planera för vad

som kan göras på lång sikt samt på kortare sikt för att stärka stråk och entréer utifrån befintliga förutsättningar med enklare åtgärder. Vättlefjälls huvudentré vid Kryddnejlikegatans ände har valts ut som ett pilotprojekt. Här har Friluftsförbundet sin verksamhet med kanotuthyrning och Idrotts- och föreningsförvaltningen en ny motionsanläggning. I samarbete med Väst kuststiftelsen vill park- och naturförvaltningen gemensamt utveckla närområdet till ett mer inbjudande entréområde för alla till Vättlefjälls naturreservat.

Cykling i terräng har ökat kraftigt och det behövs lösningar för hur cykling och andra aktiviteter kan samsas samtidigt som hänsyn tas till naturen. Ett projekt har därför startats i samarbete med Mölndal, Väst kuststiftelsen och en cykelförening. Möjliga sträckor för anläggning av särskilda stigar för terrängcykling har kartlagts i Delsjöområdet, Änggårdsbergen samt Horsika i Mölndal under året. Utifrån detta underlag skall förslag tas fram och nya projektmedel sökas för anläggning, information med mera. Det kommer att krävas kommunal medfinansiering för genomförandet.

Behov av ny anläggning för ridsport utreds där utbyggnad av ridvägar tillkommer. Även behovet av nya ridvägar kopplade till befintliga anläggningar behöver utredas.

4.5 Genomföra åtgärder enligt riktlinjen för tillgänglighet i parker- och naturområden – utveckling av entréer är ett fokusområde

Park- och naturförvaltningen har under året tagit fram och beslutat om en riktlinje för tillgänglighet i parker- och naturområden som inriktas mot tillgänglighet för personer med funktionsvariationer. Ett särskilt fokus läggs på förbättrad tillgänglighet i anslutning till entréer till naturområden. Riktlinjen kommer att vara underlag för planering av nya anläggningar men också i förbättringsarbeten.

Utredning och planering av åtgärder vid utvalda entréområden behöver startas. Samarbete med Väst kuststiftelsen och andra förvaltningar som berörs ger samordningsvinster. Ett sådant exempel är det pågående arbetet med ny Vättlefjällsentré.

4.6 Utveckling av kommunala badplatser

En riktlinje för de kommunala badplatserna som stöd för utveckling av baden har påbörjats. Det finns ett stort behov av upprustning av entréer, bryggor och andra anläggningar på flera bad som även inkluderar befintliga byggnader. Effekter av klimatförändringar som fler stormar och skyfall påverkar anläggningarna och badvattenkvaliteten (en realitet i dag) kräver åtgärder för att

kunna erbjuda säkra och funktionella badplatser även i framtiden. Ökad tillgänglighet är också angeläget. Förutsättningar för vinterbad ingår i uppdraget. När staden växer finns det behov av fler badmöjligheter vilket behöver utredas liksom förbättringar när det gäller kollektivtrafik till badplatser. Fler badplatser som är attraktiva för besökare året runt är ytterligare ett utvecklingsbehov.

4.7 Hållbart friluftsliv: påverkan på miljö och natur, klimatanpassningar, hållbart resande

Friluftslivets användning av mark och vatten i Sverige har små negativa effekter på biologisk mångfald och naturnyttor, men stora positiva effekter på hälsa och välbefinnande. Den enskilt största negativa påverkan enligt den forskning som pågår inom Mistra Sports & Outdoors är besökares transport med bil till naturområdena. I Göteborg finns ofta goda möjligheter att ta sig till fots, med cykel och kollektivtrafik men det finns även behov av förbättringar för cykling men också när det gäller att kunna lätt nå naturområden med kollektivtrafik. Det handlar om informationsinsatser, förbättrade sökmöjligheter på naturområden i reseplaneraren, utökad turlista till exempel på helger, hållplatslägen och även om möjlighet till nya kollektivtrafikförbindelser till naturområden.

I tätortsnära naturområden som i Göteborg är besöksstrycket stort i flera områden. Det har medfört mer nedskräpning, ökat slitage på mark och anläggningar. Cykling i terräng har ökat markant vilket medför ökat markslitage i vissa områden och särskilt i fuktiga biotoper. Klimatförändringar påverkar också förutsättningarna för ett hållbart friluftsliv. Redan idag har vi påtaglig påverkan av skyfall och höga vattenflöden, stormar men även i viss mån torka och bränder. Anläggning av särskilda cykelleder för terrängcykling behövs och underlag för nya leder i några områden har tagits fram. Dessa projekt är angelägna att genomföra.

Robusta anläggningar av material som är långsiktigt miljövänliga kommer att vara allt viktigare. Sådana anläggningar som även kräver mindre underhåll är långsiktigt hållbara.

4.8 Kunskapshöjning och information

Det finns mycket information som berör friluftsliv på Stadens hemsida, på staden Instagram – @utochnjutgbg – samt andra appar och sociala medier för den som aktivt söker den. Det omfattar information om områden och anläggningar, aktiviteter men också information om allemansrätt, regler, tips och råd om hur man bör bete sig vid vistelse i natur. Det finns ett behov av att utveckla till exempel kartor när det gäller friluftsliv men även behov av att utöka användningen av Lätorget som är förskola- och grundskoleförvaltningens plattform. Det finns också flera andra aktörer som har olika typer av informationskanaler vilket är positivt men som kan vara

förvirrande när informationen inte är samstämmig. Här finns en stor utvecklingspotential som med fördel kan ske i samarbete med andra aktörer inte minst de där det redan finns bra samarbeten. Information på plats i naturområden är också viktiga, det gäller naturligtvis inte minst att hitta till och i områden. Men även naturinformation, regler, allemansrätt med mera. Det finns stort behov av upprustning av och nya skyltar till entréer till naturområden.

Det bedrivs även ett aktivt utomhuspedagogiskt arbete i staden. Det övergripande syftet med park- och förvaltningens utomhuspedagogiska arbete är att locka ut människor i parker och naturområden och skapa insikt för att kunna värna och utveckla både de sociala värdena och natur- och kulturvärdena. Uteklassrum, skolskogar, det marinpedagogiska centret Blåmusslan är olika platser och arenor för främst skolor och förskolor att använda för undervisning utomhus. Det finns en riktlinje för utomhuspedagogik framtagna på park- och naturförvaltningen. I samband med den nya förvaltningen och de nya roller som uppstår kommer den behöva uppdateras. Som komplement till riktlinjen behövs även en kompletterande plan för det fortsatta arbetet så vi kan säkerställa att kvaliteten är lika god över hela staden.

Förskolor och skolor är givetvis särskilt viktiga för att nå barn i detta sammanhang. Det finns idag 6 förskolor och fritidshem som bedriver verksamheten utifrån Friluftsrådet I Ur och Skur-metodik. Möjligheten att utveckla detta eller motsvarande arbetssätt till fler förskolor bör undersökas.

Samarbeten sker med olika föreningar och andra aktörer som är aktiva inom friluftsliv när det gäller att öka kunskap, sprida information, påverka beteenden med mera. Föreningar har sökt bidrag för att öka kunskapen om allemansrätten, till exempel. Billdals Ridklubb. Det omfattar även aktiviteter som bidrar till högre kunskap, ofta i samarbete med andra aktörer. Sådana samarbeten bör utvecklas och förstärkas.

4.9 Ökad kunskap om besökare och aktiviteter

Inom det nationella forskningsprojektet Mistra Sports & Outdoors görs en rad olika forskningsstudier i landet i samarbete med föreningsliv och offentliga förvaltningar. Forskningen har som syfte att stödja och utveckla ett hållbart friluftsliv. Göteborgs stad deltar i projektet och det genomförs bland annat arbeten i Göteborg där besökare i naturområden intervjuas liksom ett projekt som handlar om paddling främst i havet.

Behovet av mer kunskap om besökare och aktiviteter är angeläget. Inom Mistraprojektet pågår en del studier inom området men forskarna ser behov av ökade kunskaper behövs inom flera områden; om normer och attityder i förhållande till naturen, upplevelsevärden hos individer och olika grupper. Ett fortsatt deltagande av staden i forskningsprojektet ger stora möjligheter att kunna påverka frågeställningar och ta del av nya forskningsresultat inom området.

Även kvantitativa mätningar av hur många som använder parker och naturområden är viktiga för att kunna bedöma och prioritera behov av skötsel och underhåll i parker och naturområden. Olika typer av digitala kvantitativa mätmetoder har testats och skall utvärderas för att kunna gå vidare med de som fungerat bäst.

4.10 Inspiration och vägledning för att nå både gamla och nya målgrupper

Den största utmaningen är att få fler som inte använder natur- och parker för friluftsliv i någon större grad att bli intresserade att ta steget ut i naturen eller parken.

Friluftsliv bedrivs idag i hög grad även i parker till exempel i Hisingsparken, Positivparken och Slottsskogen, som en form av urbant friluftsliv. Att pröva på tillsammans med andra är en viktig del i att nå fler målgrupper, det har inte minst alla aktiviteter som bedrivs i landet under Friluftslivets år 2021 visat. Barn och ungdomar är särskilt viktiga att nå. Då kan man också indirekt nå deras föräldrar och andra släktingar.

Föreningslivet är viktiga aktörer när det gäller att få människor att pröva på friluftslivsverksamheter. Många föreningar erbjuder olika aktiviteter, inte minst under skolloven

Även Göteborgs stad erbjuder olika aktiviteter och möjlighet att pröva på. Sommarlovsaktiviteter för skolbarn ofta i olika föreningars regi är ett exempel. Bemannade platser som finns på flera ställen t ex i Biskopsgården, Hjällbo, Positivparken och Plikta har betydelse för att aktivera och inspirera till utevistelse. Det finns också flera lantgårdar i staden som möjliggör för barn, skolor och familjer att komma i kontakt med djur och en mer lantlig miljö.

Hälsotek och Hälsolots finns i flera delar av staden. Flera erbjuder gemensam promenad i parker eller natur eller utflykter av olika slag. Vättlefjälls motionscenter som invigdes i september 2022 har också som mål att förbättra människors hälsa och fysik i områden med stora socioekonomiska utmaningar.

Förskolor och skolor har en viktig roll i det här sammanhanget. Skolan som arena är en verksamhet som verkar för att skapa trygga mötesplats där barn och vuxna tillsammans med andra aktörer från offentlig-, näringsliv- och idéburen sektor, stärker varje barns rätt till goda uppväxtvillkor. Genom att öppna upp skolans lokaler för aktiviteter efter skoltid och på lov och helger gör att fler barn och unga i området tar del av fritids- och kulturaktiviteter. Föreningar bidrar med aktiviteter. Det är dock lättare att hitta föreningar och samarbeten som erbjuder sport och fysisk aktivitet än de som erbjuder kultur- och friluftaktiviteter vilket är efterfrågat.

Lån eller uthyrning av utrustning underlättar för friluftslivsaktiviteter inte minst i urban miljö. Fritidsbanken i Frölunda och Mölndal lånar ut många olika typer av friluftslivs- och sportutrustning. Det är önskvärt med Fritidsbank i fler områden till exempel i Angered. I kommunfullmäktiges budget för 2023 får

socialnämnderna i uppdrag att i samverkan med idrotts- och föreningsnämnden inrätta och driva fritidsbanker i de fyra stadsområdena. Uppdraget ska genomföras i enlighet med förslaget på organisation i tidigare utredning.

Tikitut – community based tourism som verkar för ett inkluderande samhälle med mångfald är en verksamhet i nordöstra göteborg som bland annat erbjuder vandringar, paddling mm i Vättlefjäll och i Lärjeåns dalgång. Lokala gruppvärdar som bor i närområdet leder aktiviteter där man kan gå tryggt i en grupp i Vättlefjäll under temat Jämlikt Vättlefjäll. Västkuststiftelsen som förvaltar en stor del av naturreservaten i länet erbjuder också vandringar i olika naturreservat.

Det finns inget samlat nätverk i staden för de som arbetar med friluftslivsfrågor i olika avseenden. Inte heller något forum som inkluderar andra aktörer och föreningar. Länsstyrelsen har ett regionalt friluftsråd där staden och andra kommuner ingår liksom företrädare för olika distriktsorganisationer inom friluftsliv, myndigheter, universitet med flera aktörer. Det bör utredas hur en förbättrad samverkan gällande friluftsliv i Göteborg skulle kunna organiseras.

4.11 Involvera civilsamhället i högre grad: ökat stöd till friluftsföreningar, former för volontärskap

Föreningslivet är viktiga aktörer när det gäller friluftsliv i många avseenden. Flera friluftsanläggningar både sköts och anläggs av föreningar. Exempel på sådana är kanotuthyrning, anläggning och skötsel av cykelleder i naturområden, icke kommunala badplatser, skidbacke, ridanläggningar och bryggor. Upplåtelse eller skötselavtal tecknas ofta för att ansvar, rättigheter och skyldigheter skall tydliggöras. Är det fråga om en upplåtelse betalar föreningarna för denna. De kan under vissa förutsättningar söka anläggnings- och driftbidrag för dessa. Alla föreningar som uppfyller vissa krav kan få bidrag för sina aktiviteter, de som får aktivitetsbidrag kan även få lokalbidrag.

Föreningar har möjlighet att söka bidrag hos idrotts- och föreningsförvaltningen till olika aktiviteter och andra bidragsstöd men friluftslivsföreningar söker inte i lika hög grad dessa som idrottsföreningar. Det kan bland annat bero på att man till exempel inte har målgruppen barn och unga i lika hög grad, att deras verksamhet inte passar in i regelverket eller att det saknas kunskap om eller intresse av att söka kommunalt stöd.

Scoutföreningar bidrar i hög grad med aktiviteter inom friluftsliv och är de som söker och får mest bidrag i denna kategori. Det behövs mer kunskap om och dialog med friluftsföreningar om vilket stöd de behöver.

Privatpersoner och föreningsmedlemmar kan också engagera sig som volontärer i stadens verksamhet. Det finns redan idag aktiva volontärer som slår ängar, städar stränder med mera. I stadens budget 2022 finns ett tydligt fokus att uppnå ökad samverkan med civilsamhället med betoning av det ideella engagemangets betydelse. I december 2021 beslutade park- och naturnämnden

om ett uppdrag åt förvaltningen att förbättra dialog och samverkan kring offentliga ytor. Som en ökad möjlighet till delaktighet har förvaltningen, utifrån kommunfullmäktiges intentioner om större samarbete med civilsamhället, tagit fram en rapport avseende möjligheterna till volontäruppdrag. Volontärer kan vara ett sätt att involvera allmänheten i förvaltningens arbete och kan bidra till ökad dialog. I rapporten finns många konkreta förslag på volontäruppgifter i Göteborgs parker och naturområden. En faktor som underlättar redan idag är att förvaltningarna mot en låg avgift kan försäkra volontärer. Försäkringen täcker eventuella olycksfall som volontärer kan råka ut för. Rapporten är ett bra underlag för fortsatt arbete med samordning, organisation och andra förutsättningar för ett utvecklat volontärskap.

5 Sammanfattning och slutsatser

Friluftslivet i Göteborg är i högsta grad aktivt. Under covidpandemin ökade besöksstrycket markant både i landet som helhet och staden. Om denna trend håller i sig på längre sikt är för tidigt att säga. Det är positivt ur folkhälsosynpunkt med fler som är ute i parker och naturområden. Ökat besöksstryck i naturområden liksom effekter av klimatförändringar medför dock påverkan på mark, vatten och anläggningar. Det skapar behov av förbättrad drift och underhåll av befintliga anläggningar i parker, naturområden och badplatser liksom nya anläggningar för att kanalisera olika aktiviteter, vilket kräver resurser. Det gäller även förbättring av tillgängligheten för alla.

Mer information och kunskapshöjning när det gäller allemansrätt, regler, tips och råd om hur man bör bete sig vid vistelse i natur liksom information om hur man hittar till och i områden är angeläget. Att nå nya fler målgrupper som idag inte besöker parker och naturområden, förbättra förutsättningar för och samarbete med föreningslivet, volontärer och andra aktörer är andra viktiga områden att arbeta vidare med.

Säkrad tillgång till naturområden både de mindre bostadsnära och större liksom koppling mellan dessa är grundläggande villkor för en fortsatt utveckling av friluftsliv i staden.

Friluftsprogrammet sträcker sig fram till och med år 2025. Mycket pågående arbete inom ramen för programmet bör fortsätta som tidigare men det finns anledning att fokusera och utveckla mer inom en del områden som nämnts ovan. Inte minst med bakgrund av det ökade intresset för friluftsliv under pandemin, ett nytt stort forskningsprojekt om hållbar idrott och friluftsliv, i förhållning till nya styrdokument med mera. Med bakgrund av de stora organisationsförändringar som genomförts och skall genomföras från år 2023 finns det ett ökat behov av att hitta former för nätverk eller annan samverkansform för friluftslivsfrågor – det gäller både inom staden och med andra aktörer.

6 Bilagor

Uppföljning friluftsprogram per strategi – exempel på aktiviteter och åtgärder

7 Källor i urval

Göteborgs stads friluftsprogram

Göteborgs stads plan för ridsport

Göteborgs stads översiktsplan

Göteborgs Grönplan

Göteborgs miljö- och klimatprogram

Park- och naturförvaltningens riktlinje för tillgänglighet i parker och naturområden.

Park- och naturförvaltningens riktlinje för jämlikhetsarbete i parker, naturområden och stadsrum

Park- och naturförvaltningens riktlinje för utomhuspedagogik

Park- och naturförvaltningens plan för urbant friluftsliv 2019-2025

Regional handlingsplan för friluftslivet – Västra Götaland, Länsstyrelsen Västra Götaland

Friluftsliv 2018 – Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor – Naturvårdsverket

Verksamhetsrapport 2021 Skola som arena – Grundskoleförvaltningen Göteborgs stad

Forskningsprojektet Mistra Sports and Outdoors

Intervjuer med tjänstepersoner på park- och naturförvaltningen, idrotts- och föreningsförvaltningen med flera, Väst kuststiftelsen, Sportfiskarna.

Information från park- och naturförvaltningens synpunktshanteringssystem